

Kvadraturen Videregående Skole

Margit Sandemo

Særemne i Norsk 1998

av

Bernt Drange, 3AFB

Innhold

Innhold.....	2
Innledning.....	3
Om Margit Sandemo	3
Margit Sandemos diktning	5
Margit Sandemos språk og stil	6
Sagaen om Isfolket	7
Heksejakten	8
Forfatterens synsvinkel	9
Personene i Heksejakten.....	9
Tid, sted, miljø.....	11
Stil og forfatterholdning i Heksejakten	12
Avgrunnen	14
Sammenfatning.....	15
Konklusjon	17
Oversikt over Sandemos forfatterskap	18
Kilder.....	20
Bøker.....	20
Avis- og tidsskriftartikler	20
Internett-sider	20

Innledning

-Alt jeg har skrevet om i Isfolket er bare fantasi og oppspinn - unntatt det overnaturlige. (Norsk Ukeblad 42/97)

Margit Sandemo er ei berømt dame i Norden. Ikke nødvendigvis fordi bøkene hennes anses for å være av en høy litterær kvalitet, men fordi hun har svært mange lesere, langt over 20 millioner av Margit Sandemos bøker er hittil solgt. Og det på tross av at hun blir anklaget for å skrive "husmorporno", og for å skremme ungjenter med okkult litteratur.

Sandemo skriver populærlitteratur, hun bruker et enkelt språk, har alltid en kjærlighetsintrige med i romanene sine, og blander inn en mengde overnaturlige fenomener i mange av dem. Bøkene i Sagaen om Isfolket har utmerket seg som hennes mest populære, og det blir påstått at romanserien har over seks millioner lesere. Dette er et tall som stadig stiger ettersom nye lesere kommer til.

Jeg valgte Margit Sandemo som forfatter etter å ha hørt litt av hvert om henne. Fra kristent hold har hun blitt anklaget for å påvirke unge jenter til å tro på overnaturlige fenomener og reinkarnasjon. Når hun i tillegg påstår at det er Lucifer som har tvunget henne til å skrive ned Isfolket-serien, blir mange ytterligere provosert. Enkelte mener faktisk at hun er blitt Satans redskap i et forsøk på å lure en hel verden. Andre igjen synes det er positivt at unge jenter blir stimulert til å lese bøker, og at Sandemos bøker kan bli en inngangsport til annen og mer seriøs litteratur. Jeg lurte på hva det var med hennes bøker som kunne være så fengende at folk leste over 12000 sider i stor fart. Og jeg lurte på hva som er så forferdelig med bøkene at man blir advart mot å lese dem.

Jeg vil i denne oppgaven fortelle om Isfolket-serien, kommentere to bøker fra serien, og samtidig prøve å finne ut av hva Margit Sandemo faktisk tror på, og hva hun vil med bøkene. Jeg analyserer bare den ene boka, fordi de er svært like.

Om Margit Sandemo

Margit Sandemo ble født 23. april 1924 på Toten. Faren var byggedikteren Anders Underdal, en uekte sønn av selveste Bjørnstjerne Bjørnson, og moren Grevinne Elsa Reuterskiöld av adelsslekten Oxtensiarne av Korsholm og Wasa. Det blir påstått at Sandemos far var kvinneforfører til han var 93. I alle fall ble foreldrene skilt da Sandemo var 6 år gammel, og

Margit Sandemo

hun flyttet sammen med moren og 4 søsken til Sverige. Moren hadde giftet seg under sin stand, og følte nok et ganske sterkt press fra familien om å komme hjem. I Sverige flyttet Sandemo sammen med moren og søsknene rundt på forskjellige gårder i familiens eie. Det var en fornedrende tid. Å være offer for slektingers nedlatende velgjørenhet styrket nok ikke selvtilliten til en ung pike. I et intervju med Dagbladet (9.7.91) sier Sandemo: "Barne- og ungdomsårene mine var ikke akkurat preget av lykke. Jeg levde en omstreifende tilværelse mellom Sverige og Norge. (...) Ellers er ikke barndommen noe å snakke om, jeg har mest lyst til å glemme det vonde".

Hun fikk aldri et godt forhold til faren. Han var en sterk personlighet, men hadde destruktive trekk som Sandemo aldri kunne forstå. Han ble nazistisk medløper under okkupasjonen, og ble fengslet etter befrielsen. Moren hadde en indre styrke, og en evne til selvlegning. Foruten å ta seg av barna engasjerte hun seg politisk, og hun ble sosialdemokratisk riksdagskvinne.

Allerede som sjuåring begynte Sandemo å se syner, hun så en spøkelsesvogn uten kusk og hester, men hørte galopperende hester. Hun ble voldtatt 3 ganger som barn. Dette førte til at hun ble innlagt på sinnsykehus 3 ganger før hun var 21. Selv påstår hun at overgrepene førte til økte evner på det synske området. Til klassekampen (3.12.1994) forteller hun: "Da jeg opplevde de overgrepene, lukket jeg for de nedre shakraene og åpnet oppover". Sitt første gjenferd så hun som åtteåring, en mann som hadde hengt seg i et tre.

I Sverige gikk Sandemo på en pikeskole, og deretter diverse aftenskoler. Hun lærte seg sang og kunstmaling. Hun prøvde seg som treskjærer, tekstilkunstner, billedhugger, og spilte skuespill - til og med for Ingmar Bergman. Hun ble aldri mer enn middels fornøyd med resultatene sine. Hun prøvde seg med en kontorjobb også, men mistrivdes og gav seg etter 2 måneder.

Sitt siste opphold på en psykiatrisk klinikk ble avsluttet etter at en forståelsesfull lege fortalte henne at hun var helt frisk, hun måtte bare akseptere at hun kunne se og fornemme sånt som er skjult for andre. Hun dro til Norge, og der møtte hun slåttekaren Asbjørn Sandemo i Valdresheiene. Etter et halvt års bekjentskap giftet de seg i 1946, og de er fremdeles lykkelig gift. De har visstnok aldri kranglet.

De bosatte seg i Sverige, der Sandemo fødte 7 barn. Dessverre har bare 3 vokst opp. Da eldstemann skulle begynne på skolen, flyttet de til Norge for at han skulle få gå på norsk skole.

Margit Sandemo

I tillegg til å skrive bøker har Sandemo vært engasjert i lokalsamfunnet, hun har vært formann i Vestre Ulnes vanførelag, aktiv i kunstforeningen og bibliotekstyret i heimbygda, ildsjel i viseklubben Kaos, med i Spel og Dansegruppa Fjellfolket og drevet UFO-klubb (Fædrelandsvennen 17.06.1989). Hun reiser mye rundt i verden, og da hun skulle skrive Heksemesteren, dro hun flere ganger til Island for å skaffe stoff.

Sandemo sier selv at hun leste Shakespeares samlede verker som åtteåring, hun var så glad i alt det makabre og de flotte mordene. Moren var svært stolt av henne. Sine favorittverker oppgir hun å være J. R. R. Tolkiens Ringenes Herre, og det finske nasjonaleposet Nalle Puh, Kulevala - som er et langt episk dikt.

Margit Sandemo har vært medlem av Rosenkorsordenen, og har et svært dårlig forhold til kirken. Sandemo sier hun ikke vil kirken til livs, men prestene (Vårt Land 28.10.1991). Hun mener at prestene bestemmer hva man skal tro på, og det liker hun ikke. Sandemo selv tror på svært mye rart, hun har selv sett tusser og troll. Hun tror på hjelpere, hennes egen heter Vergil. Sandemo sier at hun kan se helperene til folk, hun bruker to bøyde metallpinner til å lokalisere auraen deres. Hun mener det er menneskene som har skapt gudene, og ikke omvendt. Sandemo tror også på reinkarnasjon, hun mener selv hun har levd over hundre liv, og hun har vært ført tilbake til 14 av dem (Adresseavisen 15.12.1989). Sandemo mener det er grunnen til at hun lærte seg akseptabelt russisk på to måneder, i to av hennes tidligere liv har hun nemlig vært russer (Morgenbladet 10.11.1992). Hun tror på gjenferd, hun mener at folk som lider en voldsom død ofte kan gå igjen. Under sin reise på Island drev Sandemo ut et gjenferd fra en turisthytte (Kapital 18/90). Ved hjelp av helperen Vergil skal hun ha vunnet i tipping i 43 uker på rad (Isfolket 47:221).

Margit Sandemos diktning

- Så langt tilbake som jeg kan huske, har jeg hatt hodet fullt av fantasier og drømmer. Som barn diktet jeg opp de utroligste historier, og jeg levde i min egen eventyrverden. Men det var først etter at jeg fylte 40 jeg ble klar over at jeg kunne sette meg ned og skrive bøker på rekke og rad. (Color-Line magasin)

Etter å ha prøvd seg med ulike kunstarter med halvgode resultater, oppdaget Sandemo plutselig at alle drømmene hun sovnet med om kvelden egentlig var romaner. Det var forfatter hun skulle bli. Hun ble refusert første gang i 1963, forlaget fortalte henne at de heller kunne tenke seg å bruke boka hennes som føljetong i et ukeblad. Sandemo ble da fryktelig fornærmet, hun hadde drømt om å vinne Nobelprisen i litteratur, og så ville forlaget bruke

Margit Sandemo

boka som føljetong! To dager etter hadde hun ombestemt seg. Hun skrev ukebladromaner i mange år, over 40 bøker er senere gitt ut.

I 1980 begynte hun på Sagaen om Isfolket, som kom ut i 47 bind. Dette er definitivt hennes mest populære bøker. Etter Sagaen om Isfolket skrev hun to serier, Heksemesteren og Sagnet om Lysets rike. Disse solgte ikke på langt nær så godt som Sagaen om Isfolket, og de er heller ikke like populære blant leserne. Derfor går jeg ikke noe særlig nærmere inn på dem. I disse siste to seriene har det okkulte fått en enda mer fremtredende plass, og dermed har romantikken kommet i bakgrunnen. Dette er antakeligvis grunnen til at færre lesere liker dem. Sandemo har også skrevet ei bok om overnaturlige opplevelser, Vi er ikke alene(1990), og Jovisst har dyrene sjel!, som handler om opplevelser med dyr. Begge bøkene er basert på brev som er sendt inn til ukeblader.

Margit Sandemos språk og stil

- Jeg begynner med titelen, så plukker jeg ut hvem som skal være med, så går jeg bare rett igjennom romanen. Ingen selvkritikk, ingen rettelser, utenom noen skrivefeil. Jeg har prøvd å bearbeide og rette, men da ødela jeg spontaniteten. (Klassekampen 3.12.94)

Sandemo sier at hun ikke anser seg som en dypsindig forfatter, men heller en god forteller. Hun skriver ikke for akademikere og smaksdommere, men for folk som liker spenning og underholdning. Hun har to ganger fått avslag på en søknad til Norsk Forfatterforening, og har gitt opp å bli medlem. Avisene anmelder sjelden eller aldri bøkene hennes, men allikevel blir hun lest av millioner. Bøkene blir lest av flest kvinner, og ofte unge. Det viser seg at barn helt ned til 12-års alderen leser Sagaen om Isfolket, de pløyer igjennom hele serien på over 12000 sider. Sandemo vil imidlertid ikke anbefale bøkene for barn. Sandemo selv sier hun tror folk "liker serien nettopp fordi den ikke handler om deres egen hverdag. Alle trenger å komme bort fra den blanke realismen fra tid til annen". (Klassekampen 3.12.94).

Mange av romanene Margit Sandemo har skrevet er historiske. Det er svært få direkte historiske feil, Sandemos "historiske" metode innebærer nemlig at hun gjerne lar berømte personer fra fortiden opptre, sammen med krig og andre faktiske historiske hendelser i bakgrunnen. Men det blir aldri spørsmål om mer enn kulisser, heller ikke når det gjelder miljø og klær. Sandemo bruker så allmenne ordelag at ingenting egentlig kan bli feil. I motsetning til menneskene, de er moderne mennesker i historiske omgivelser.

Margit Sandemo

Sandemo gjør ingen forsøk på stilisering. Personene snakker altså moderne ukebladspråk, både når det gjelder daglig ordforråd og syntaks. På 1500-1600 tallet har man 'komplekser' og 'fortregninger' og er 'nevrotisk'. Tengel sier til Silje "Jeg ville vært idiot om jeg ikke takket ja til et slikt tilbud!" (Isfolket 2:101).

Den norsksvenske oppveksten har gitt Sandemos språk noen spesielle effekter. Hun snakker en blanding av norsk og svensk, selv om hun har bodd i Norge de siste 40-50 årene. I og med at Sandemo gikk på svensk skole, skriver hun på svensk. Egentlig er det ikke engang ordentlig svensk, broren renskriver bøkene før de blir sendt til forlaget. Uttrykk som egentlig ikke finnes på svensk, finnes i mengder i de svenske utgavene av Sandemos bøker. Noen kan greit oversettes, som kors på halsen, for tiden, finne ut og prate sammen. Andre er så underlige at ikke engang sammenhengen forklarer hva de betyr; men pytt sa jeg smör! (Lundquist)

Etter at bøkene er renskrevet til svensk, blir de så oversatt til norsk og mange andre språk. Sagaen om Isfolket er gitt ut på 7 språk til nå.

Sagaen om Isfolket

Mens jeg skrev Isfolket stod det noen bak meg hele tiden, men det var absolutt ikke en hjelper. Vedkommende grep inn hele tiden. Bok nummer sytten, trolig den mest innfløkte i hele serien, skrev jeg på elleve dager. Jeg skrev som en gal. (Kapital 18/90)

Etter at Sandemo hadde skrevet en mengde føljetonger ville forlaget Bladkompaniet at hun skulle begynne å skrive på en serie med spennende og romantiske romaner fra et historisk miljø, men Sandemo var uvillig. Hun syntes det virket kjedelig.

10 september 1980 så hun tilfeldigvis et kirkemaleri i en svensk avis. Bildet var fra før reformasjonen, det viste en kvinne som stod og kjernet smør. Bak henne stod en djevel og fristet henne. I samme øyeblikk, som ved et trylleslag, hadde hun hovedpersonene og grovskissen til historien klar. 8 år og 8 måneder senere hadde hun skrevet ferdig bok nummer 47 i Sagaen om Isfolket, som gjorde både henne og forlaget rike. Hun skrev altså i gjennomsnitt en roman annenhver måned.

Den første boka, Trollbundet, starter under en pestepidemi i Trondheim, i 1581. 17-årige Silje møter den mystiske Tengel av Isfolket i lysskjæret fra likbålene utenfor byen, og redder hans bror fra å bli hengt som opprører mot danskekongen. Folk frykter Isfolket, som holder til i en

innelukket, øde fjelldal. Det hviskes om at de er trollmenn og hekser, og står i ledetog med den onde.

Isfolket er ætlinger av Tengel den onde, som mange hundre år tidligere oppsøkte livets kilder og drakk av ondskapens vann. Han ble lovet evig liv og makt over menneskeheten mot at han solgte sine etterkommere til den onde makten. I hvert slektsledd skulle det fødes en slik "rammet" person i Isfolket, som skulle tjene ondskapen. Deres kjennetegn var kattegule øyne og evne til å utføre trolldomskunster. Tengel den onde hadde selv gått i dvale, for å våkne til live igjen når det ble bedre tider for ham på jorden.

Den Tengel som Silje møter er en slik "rammet" ætling - men han har også gode egenskaper i seg, og tar kampen opp mot sin stamfars onde makt. Det er om denne kampen Sagaen om Isfolket forteller - helt frem til det endelige sluttoppgjøret mellom livets onde og gode krefter nesten fire hundre år senere. (Romarheim/Holter 52)

Heksejakten

Heksejakten er bok nr. 2 i Sagaen om Isfolket.

Boka handler om de siste gjenlevende medlemmene av Isfolket. Det er ekteparet Silje og Tengel, og deres barn Liv og fosterbarn Sol og Dag som står i sentrum. Boka begynner med å beskrive en ren familieidyll, barna leker lykkelig sammen mens Silje og Tengel ser på. Allikevel venter en stor fare, og de tvinges til å flykte fra Isfolkets skuldedal med et kobbel morderiske knekter i hælene.

Knektene brenner alle gårdene i dalen og dreper innbyggerne. De vil utrydde den fryktede trolldomsslekten. Den lille familien klarer, ved hjelp

av magisk kraft og flaks, å lure seg unna. Dalen ligger utenfor Trondheim, og etter at Silje tar kontakt med den rike frøkenen Charlotte Meiden, og forteller at hun har reddet et barn Charlotte satte ut rett etter fødselen, får de penger og hjelp til å reise til Akershus. Tengel har et meget karakteristisk utseende, og derfor må de flytte langt vekk for å unngå at han blir gjenkjent.

Tengel jobber først som oppasser på herregården til fru Charlotte, men siden han har magiske evner og kan helbrede folk, begynner han som lege. Han behandler både rike og

fattige, og nyter stor respekt. Silje begynner å male, og blir også en ansett maler, men hun må dessverre bruke et mannsnavn som pseudonym, siden det på den tiden ikke var godtatt at kvinner gjorde annet enn husarbeid.

Boka vier også stor plass til fosterdatteren Sol, som er ca 15 år når historien slutter. Sol gjør sin første erobring på en stallknekt, dreper kirketjeneren for at han skal slutte å komme med hekserianklager, og driver en kirkens mann til selvmord for å unngå at han skal anmelde familien for hekseri. Tengel tvinger Sol til å gi fra seg knyttet med legemidler og magiske gjenstander, hun skal få det igjen når hun passerer 20 år.

Forfatterens synsvinkel

Sandemo mangler en markert hovedperson, hun skifter synsvinkel fra person til person i boka etter som det passer henne. Forfatteren er allvitende, vi får vite om alle personenes tanker og oppfatninger. Miljøskildringene er det allikevel forfatteren, og ikke hovedpersonene som kommer med, vi får altså ikke vite om personenes oppfatninger av miljøet rundt dem, men forfatterens. De mest sentrale skikkelsene er Tengel, Silje og Sol. I og med at vi får nøyaktige skildringer av personenes tankeverden, blir det lettere å leve seg inn i bøkene, og dersom man kan identifisere seg med hovedpersonene blir bøkene veldig fengslende. Dette er typisk for trivallitteratur, man skal leve seg inn i bøkene for å glemme hverdagen, meningen er ikke å se verden gjennom andre folks øyne og kanskje lære litt av det, man skal bare lene seg tilbake og slappe av med ei spennende bok.

Personene i Heksejakten

Hun var så stolt av dem alle - hennes lille familie. Tengel, den fryktede og utstøtte - bare *hun* visste hvilket utrolig fint menneske han var bak sitt avskrekkende, demoniske utseende. Og barna... Hun ble varm i hjertet av å tenke på dem. Sol, det glade, livlige problembarnet som hadde et demokles-sverd hengende over seg. Dag, den blonde, intelligente drømmeren. Og lille Liv, som tok etter de to eldste barna i ett og alt. Så lik hun er blitt meg, tenkte Silje forundret. (Isfolket 2:6)

Silje er ung og vakker - og lykkelig gift med Tengel. De har vært gift i 4 år, og er svært forelsket fremdeles. Livet i Isfolkets dal er imidlertid hardt. Somrene er vakre og vintrene tilsvarende harde. De lider nød, de sulter, spesielt når innsjøen er så tilfrosset at de ikke kan fiske. Silje ønsker å reise fra dalen.

Margit Sandemo

"- Men nå er du rastløs og føler at dette isolerte livet er utilfredsstillende, akkurat som jeg føler det. Silje gjorde en utålmodig bevegelse. - Hadde det ikke vært for at vi *må* være her, ville jeg elsket denne dalen av hele mitt hjerte, sa hun med overbevisning" (Isfolket 2:18f).

Tengel holder igjen - de har ingen steder å reise til, og fogdens menn er på jakt etter ham. Silje er en bekymret mor, hun er lei seg for at hun ikke kan kle barna ordentlig, og fordi hun er så dårlig i alt som har med husarbeidet å gjøre. Når de endelig kommer til Gråstensholm bedrer alt seg, de får til og med tjenere. Dermed slipper Silje å drive med husarbeid, og hun kan pleie sine kunstneriske evner. Hun er en svært kjærlig, omsorgsfull og gudfryktig kvinne. Hun er en av de få i Isfolket-bøkene som faktisk går i kirken. Hun lever ganske frigjort i forhold til samfunnets norm. Nabokonen Beate, som en dag kommer på besøk, oppdager til sin bestyrtelse at Silje holder på å male. Hun må da ta seg av husarbeidet, for Beates mann sier at det verste som finnes er en lat og udugelig hustru.

"- En mann som ikke slår sin hustru, passer ikke sitt hus, det vet De godt, fru Silje. Silje la fra seg penselen. - Nei tenk det vet jeg ikke! Tengel har aldri slått meg, og han har heller aldri hatt noen grunn til det. Vi kan snakke med hverandre om alt, og det er mye viktigere enn å forsøke å bevise hvem som hersker over hvem" (Isfolket 2:159).

Tengel er en fryktinngytende mann, hans ytre er demonisk og skremmende. Han har magiske evner. Både telepatiske evner og helbredende hender. Han har klart å snu ondskaper i arven til noe godt, og ønsker bare å hjelpe folk. Derfor reiser han rundt og helbreder syke, og hjelper de fattige uten å ta imot betaling. Hans kjærlighet til Silje er grenseløs. "Han husket møtet med Silje og Sol med smerte, hvordan begge hadde rygget ved synet av den veldige, mystiske skikkelsen. Og han husket hvor vanskelig han hadde hatt for å glemme dette møtet. Hvordan han i sin ensomhet hadde sett Siljes troskyldige, vergeløse øyne for seg, hvordan han var blitt tiltrukket av henne og ville beskytte hennes renhet - bare for å tilskitne den selv? Nei, nå var han urettferdig mot seg selv. Han ville virkelig verne om henne, uselvisk og tilbakeholdent. Men da han til sin store forundring hadde forstått at hun også følte seg tiltrukket av ham, hadde panseret hans revnet" (Isfolket 2:13f).

Sol er Tengels niese. Hun er "rammet", og har fått Tengel den ondes arv; hun har gule katteaktige øyne, og sterke magiske krefter. Hun har nær kontakt med Hanna, en gammel og fryktet heks som også er rammet. Hanna lærer Sol heksekunster. Silje og Tengel misliker Hanna sterkt, og er bekymret over at Sol har så mye kontakt med henne, men Silje tør ikke forby Sol å besøke henne av frykt for å støte henne fra seg. Sol er litt av en villstyring, det

Margit Sandemo

har hun vært hele livet. Etterhvert som hun vokser til blir hun svært nysgjerrig på det seksuelle området, og bruker et heksebrygg for å forføre en stallkar. Resten av familien ser med bekymring på forholdet hennes til stallkaren, og de flytter ham til en annen gård - men det ble for sent. Sol liker seg ikke i kirken, det er tydelig at hun ønsker å tjene en annen herre. Kirketjeneren antaster Sol, og hun dreper ham ved å stikke ham med en forgiftet rosetorn. Etter at Tengel tar fra henne trolldomsmidlene hjelper hun Tengel med å helbrede de syke.

Det kommer frem av boka at Sol ikke egentlig er ond, hun har bare vanskelig for å skille mellom rett og galt. Hun vil helst være snill, men klarer ikke alltid å besinne seg. Grunnen til at hun godtar å gi fra seg knyttet er av kjærlighet til fosterforeldrene, hun vil så gjerne gjøre dem glade: "Jeg har virkelig forsøkt å være snill, far. Jeg har virkelig forsøkt. Jeg vil så gjerne gjøre det som er godt og riktig, men det er så morsomt å være slem" (Isfolket 2:235).

Liv og Dag er mer normale barn. Dag har svært intelligente øyne, og det blir tidlig bestemt at han skal få seg en god utdanning. Liv og Dag henger svært mye sammen under hele oppveksten, mens Sol flyr rundt og gjør ugagn. Dag er sønn av ei grevinne, og "det lange, smale ansiktet han var så typisk aristokratisk at det nesten var latterlig" (Isfolket 2:14f). Silje føder Are i løpet av handlingen, og han er ikke spesielt intelligent, men en mer jordnær type. Det blir bestemt at han skal ta over Gråstensholm gård når han blir voksen.

Charlotte Meiden er den mindre vakre overklassefrøkenen som blir tvunget til å sette ut barnet hun får utenfor ekteskap. Dette gjør henne svært trist og deprimeret, og hun blir svært glad når Silje kontakter henne og forteller at Dag fremdeles er i live. Hun blir Siljes velgjører, hun skaffer dem et sted å bo i trygghet fra fogdens menn, og hun gir barna utdanning. Når Dag blir 12 år gammel, flytter han inn i "slottet" til Charlotte, han er jo hennes sønn. Hun hjelper Silje og Tengel på alle måter, når kirkens menn er ute for å undersøke om det blir bedrevet hekseri på gården, og hun hjelper dem til å bli akseptert av samfunnet.

Personene Sandemo beskriver er ganske stereotype, vi har de viltre kvinnene, de jordnære bøndene, de intelligente guttene, og de omsorgsfulle kvinnene. Dette er persontyper som går igjen i hele Sandemos forfatterskap, og det er vel også typisk for triviallitteraturen som genre.

Tid, sted, miljø

Boka begynner i den bortgjemte Isfolkets dal rett rundt 1500-tallet. Isfolkets dal ligger et sted utenfor Trondheim. Når familien blir tvunget til å flytte, gjemmer de seg i skogene utenfor

Trondheim, før de reiser over fjellet til Akershus. Der flytter de inn på Gråstensholm gård, og denne gården blir et slags sentrum for handlingen, også i de neste bøkene.

I Isfolkets dal lever de et liv i svært harde kår, vintrene i Isfolkets dal er svært harde, og selv om somrene er vakre er det vanskelig å få maten til å strekke til. Naboene er heller ikke de mest hyggelige. Silje lengter etter å reise vekk, men Tengel holder igjen - for de har ikke noe sted å dra. Når de så blir tvunget på flukt og møter Charlotte Meiden blir alt lettere. Hun hjelper dem til et liv i velstand, og på Gråstensholm gård får de et stort hus å bo i.

Tengel reiser rundt i en del overklasse miljøer og hjelper dem med medisinske plager, men ellers er handlingen lagt utelukkende til Gråstensholm og miljøet rundt. Her fortelles det om de fattige som kommer med sine plager til Tengel, og de som arbeider på gården, og Silje og hennes venner - som ikke helt kan godta henne siden hun ikke er født inn i velstanden.

Stil og forfatterholdning i Heksejakten

Jeg kan ikke tro på kristendommen selv. Men jeg respekterer all ærlig og lys tro. Men jeg vil de prester til livs som har skapt den kristne guden. Den duger ikke.
(Romarheim/Holter 12)

Margit Sandemo skriver trivallitteratur, og denne er vel kjent for å være ganske innholdsløs, forfatteren har ikke noe sterkt budskap å komme med, de ønsker bare å selge mest mulig for å tjene penger. Hos Sandemo derimot, kan vi, dersom vi setter hennes uttalelser i intervjuer i sammenheng med bøkene, se at hun lar sitt livssyn påvirke bøkene. Hun skriver nedsettende om kirken, hun mener at Gud ikke kan være allmektig. Hun tror på ham, likesom hun tror at Lucifer er en fallen engel. Men hun mener at kirken ikke skal kunne bestemme hva folk skal tro på.

Det magre, gule og fanatiske ansiktet hans strammet seg ytterligere over kinnbena, så hestetennene ble blottet og de metallblanke øynene ble kulerunde. Satt ikke den lidderlige bonden på Nerhaug og glodde ned i utringingen til nabofruen? Synd, synd over alt!
(Isfolket 2:179)

Språket i Heksejakten er enkelt. Sandemo bruker ganske korte setninger, og hun har få innslag av fremmedord, men når de først dukker opp er de gjerne så esoteriske at man må slå opp i ei fremmedordbok for å finne betydningen. Ellers har jeg tidligere nevnt at det i de svenske bøkene finnes uttrykk som ikke eksisterer på svensk - det er bare direkte oversettelser fra norsk. Sandemo bruker svært mye adjektiver, "han kysset henne med

Margit Sandemo

fuktige lepper på halsen" (Isfolket 2:25), "hesten var svært nervøs nå, den rygget og trakk seg unna stadig vekk, skremt av det dystre, ugjestmilde landskapet og vanskelighetene med å finne fotfeste" (Isfolket 2:49). "Den nidkjære kirketjeneren var død, hadde han hørt" (Isfolket 2:242). Sandemo bruker svært ofte et adjektiv foran et substantiv for å beskrive det, og det gjør at språket føles litt kunstig. Sandemo benytter få språklige virkemidler, alt skrives rett fram. Hun bruker ikke sammenlikninger, allegorier, allusjoner, overdrivelser, underdrivelser eller andre virkemidler. Er noe stygt, så er det stygt, hun prøver ikke å beskrive ting på andre måter. Sandemo bruker utsgnsverbet 'sa' svært ofte.

"- Det er et lite tilbygg her utenfor veggen, ikke sant? Sa Tengel. - Og det er åpen helt ned til bakken, slik at vinden kan blåse opp der? - Jo, medga hun skamfull. - Det er forferdelig kaldt der om vinteren. -Hm, sa Tengel tankefullt" (Isfolket 2:168).

Det er også mange innslag av sex i boka. Silje og Tengel må leve avholdende av frykt for å føde et nytt barn, som kan ta livet av Silje i fødselen, men de klarer ikke styre seg.

"Det sitret og vibrerte mellom hans fingertupper og hennes hud, impulser ble sendt gjennom kroppen hennes og sentrerte seg om ett punkt. Hennes begjær etter denne for andre så skremmende mannen ble aldri mett. Det var ikke bare det at han fra naturens side var så velutrustet maskulint sett (...) Leppene hans var overalt nå. På pannen hennes, tinningene... - Hva er det vi gjør? Mumlet hun leende, men hadde problemer med pusten. - Gamle fornuftige mennesker. Vært gift i mange år. Men det er jo litt spennende her ute. Hun klatret opp på den lange muren utenfor huset så hun kom i samme høyde som han, og trakk opp skjørtene. Tengels hender sluttet seg øyeblikkelig om hoftene hennes, hete og søkende. Han kysset henne lenge, lenge. (...) Hun lette seg frem over ham, og med en klynking førte hun ham på plass. Tengel beveget seg langsomt og forsiktig. (...) Silje hvisket med en sjenert latter: - Jeg er spiddet - fastnaglet av mitt livs overveldende fryd. (...) Tengel så på henne. Et mykt, sløret smil kom langsomt til syne i ansiktet hennes. Han visste hvor han hadde henne nå, men det var lenge siden hun hadde gitt så fullstendig etter for lystfølelsen, og han lurte på hvorfor. Men så glemte han å undre seg mer. Den mørke tømmerveggen ble uklar foran øynene hans, og den velkjente, vidunderlige kriblingen grep ham, den utholdelige heten begynte å rase i kroppen hans, og det var som om han ble helt hjelpeløs. - Å Silje, hvisket han, - Silje, Silje, min elskede lille blomst! Hvordan kan en så spinkel og vever skikkelse være så besettende, så besatt av trolldom?" (Isfolket 2:24ff).

Som dere ser er sexscenene svært detaljert beskrevet, ingenting blir overlatt til fantasien.

Dette er typisk for trivillitteraturen som sjanger, men Sandemo har drevet det litt lenger, for

Margit Sandemo

hun beskriver sex med en del andre vesener enn menn. Sandemos sexscener blir altså en slags blanding av virkelighet og våte drømmer, de handler om den demonaktige mannen og den uskyldige unge piken hvis kjønnsliv vekkes av det dyriske hos demonen. I Avgrunnen reiser Sol til Bloksberg og har sex med Den Onde selv:

"Sol gispet. Uten motstand gled hun inn i den åpne favnen hans, og i en halv times tid ble hun ridd av de mest voldsomme nytelser, en hel rekke av dem, kunne ikke få nok av ham, og han var like umettelig som hun" (Isfolket 3:139).

Sexscenene er ikke så fremtredende at de blir bærende for bøkene, men jeg kan nok tenke meg at leserne gleder seg til dem når de leser bøkene.

Avgrunnen

Boka åpner med at Sol reiser fra gården hjemme i Akershus, etter at hun er blitt 20 og har fått igjen hekseriutstyret sitt. Hun reiser til Danmark for å besøke fosterbroren Dag, som er student. Der bruker hun sine synske evner til å finne igjen et forsvunnet barn, og hun dumper opp i en satanistisk sexorgie i sin søken etter likesinnede hekser. Etter å ha blitt anklaget for hekseri, flykter hun til Skåne, som på 1500-tallet var dansk, på jakt etter andre hekser. Hun er blitt fortalt om et sted der heksene før i tiden møttes om sommeren ved fullmåne. Hun finner dem til slutt, etter å ha forført nok en mann, denne gang en soldat som følger henne som eskorte. Hun reiser til Bloksberg og har samleie med djevelen, og reiser til slutt hjem til Gråstensholm.

Lillesøsteren Liv gifter seg, og det blir et svært ulykkelig ekteskap. Svigermoren og mannen gjør ikke noe annet enn å klage på henne, og når familien til slutt oppdager at det er noe galt på ferde, blir de helt forferdet. Sol lurert seg inn til Oslo, og forgifter svigermoren og arrangerer en ulykke som dreper Livs ektemann. Familien synes nok det er rart at begge to dør rett etter at Sol har oppdaget hvor fælt Liv har hatt det, men ingen reagerer.

Sol blir til slutt anklaget for hekseri i Oslo nok en gang. Hun møter igjen sin første erobring, og rømmer ut i skogen med ham. Der bor de hele høsten i en liten koie. Han blir syk, og hun

tar ham med seg hjem til familiens gård, slik at Tengel kan se på ham. Etter det flytter hun til Finnskogen, på jakt etter de siste heksene i Norden. Hun møter en mann på veien, som hun har samleie med. Han viser seg å være den samme mannen som forrødte Isfolket og viste fogdens menn hvor Isfolkets dal lå, og dermed dreper Sol ham på en bestialsk måte. Sol kommer nok en gang hjem, denne gangen med en datter, som hun fikk med forræderen.

Hele livet har hun følt seg rastløs, og hun kommer til slutt til den avgjørelsen at hun vil forene seg med Mørkets Fyrste ved å la seg bli brent som heks. Dermed melder hun seg selv til heksedomstolen, og blir fengslet. Sols familie smugler inn forgiftet mat til henne, for at hun skal slippe den forferdelige torturen.

Denne boka er en fortsettelse på Heksejakten, og har dermed de samme personene. Stilen er svært lik, og personkarakteristikkene like stereotype. Miljøet i boka er litt annerledes, Dag og Sol reiser til Danmark, der vi blir presentert for studentmiljøer i København, og overklasse miljøer. På Sols reise i Sverige får vi innblikk fra forskjellige bondemiljøer. Her er det også samleiescener, ganske detaljert beskrevet. På Sols reiser til Bloksberg, som viser seg å bare være hallusinasjoner, har hun samleie med både demoner og Satan selv.

En del av boka forteller om Sols lengsel etter en mann av hennes kaliber, en som utstråler makt og styrke, en som kan forstå henne, og tilfredsstillende henne seksuelt. Sol ser ham på en kro, en mann som er prikk lik Den Onde fra Bloksberg, men han blir borte for henne. Siden leter hun i alle Oslos gater, før hun omsider finner ham igjen. Hun forfører ham, og oppdager til sin bestyrtelse at det er mannen som fikk hele Isfolket drept. Det er dette som får henne til å ta avgjørelsen om at hun skal la seg brenne som heks. Sol forstår at hun ikke vil finne en mann som passer for henne i denne verden.

Sammenfatning

Sandemo skriver trivallitteratur, og hun er svært dyktig til å fortelle fengende historier. Men historiene er og blir fengende historier, de kan ikke gi leseren noe annet enn et par spennende timer foran bøkene. Og det er tvilsomt at alle vil finne bøkene like interessante, det er nok helst unge jenter som har interesse av å lese om demoniske menn og vakre, uskyldige piker. Trivallitteratur som fanger guttenes interesse spiller på et helt annet følelsesregister enn jentebøkene, her er det bare rom for fysisk smerte, sinne, hat, angst for døden, angst for ydmykelse og seksuelt begjær. Kvinnene er mer interessert i ømhet og omsorg, og ikke minst lengsel etter ømhet og omsorg. Dette kan vi finne igjen hos Sandemo, Silje tar seg jo nettopp av familien sin. Guttebøker handler gjerne om å vinne over

Margit Sandemo

konkurrenten, mens jentebøker handler om å få og gi kjærlighet. Og det er mye kjærlighet i Heksejakten, Tengel som er lykkelig over å ha fått Silje, Charlotte som er overlykkelig over at Dag ikke er død. I Avgrunnen fortelles det mye om Sol som er på jakt etter en mann som kan gi henne omsorg, en hun kan elske og bli elsket av.

I og med at Sandemo påstår at det er Lucifer som står bak Sagaen om Isfolket, vil nok enkelte mene at det faktisk er et budskap i serien, at en ond åndsmakt faktisk prøver å påvirke verden. Det er i alle fall klart at Sandemo fremstiller Gud som en overlegen og oppskrytt figur som ikke bryr seg om verden, mens Lucifer faktisk bryr seg om menneskene, selv om han også er maktsyk.

-Lucifer hadde en hensikt med "Sagaen om isfolket" som jeg ikke visste om i starten. Først etter lang tid skjønnte jeg at det var han som drev meg og handlingen framover. Du kan vel si at hensikten med hele isfolksagaen er å gjendrive Kirkens store misforståelse om Lucifer. De slo sammen to legender, gjorde den nedstyrtede engelen Lucifer til Satan. Mens jeg skrev om Isfolket, kom Lucifer og sa: dette skal du skrive om. Lucifer er imponerende, prektig, selv om han er full av maktbegjær. Han er ingen skurk. Satan er også med i bøkene om Isfolket. Men han er bare en møllspist tufs. (Romarheim/Holter 10)

Noen kristne ledere og teologer mener at Sandemos forfatterskap har en sammenheng med økt interesse for okkultisme blant norsk ungdom (KPF Kontakten 1/1998). Jeg må si meg enig i dette, for Sandemo behandler okkulte fenomener som om de var helt naturlige. Dersom du ikke leser bøkene med et kritisk blikk, vil de påvirke deg. I og med at Sandemo skriver skjønnlitteratur er det heller ikke mulig å finne ut hva slags kilder hun bruker når hun forteller om nyreligiøse fenomener. Agnes E. Hadland påstår i hennes artikkel på internett (<http://home.sol.no/~aghadland>) at Sandemo bevisst beskriver okkulte fenomener på en måte som gjør at leseren uten å merke det begynner å tro på dem. Hun mener at Sandemo bevisst har lurt inn tanker om reinkarnasjon og om at Lucifer og Satan ikke er samme vesen i Sagaen om Isfolket, for å påvirke leseren til å tro på dette.

Enkelte mener at det er positivt at ungdom leser, selv om det de leser kan karakteriseres som dårlig kiosklitteratur. Jeg vil si meg litt uenig i den påstanden, for dårlig kiosklitteratur inneholder gjerne et dårlig språk, og dette vil påvirke leseren negativt. Spesielt dersom leseren ikke er bevisst på å studere språket nærmere. I og med at Sandemo ikke bare har et middelmådig språk i bøkene, det finnes en del eksempler på feil; oftest feil bruk av preposisjoner. Om det er oversetteren eller Sandemos skyld skal være usagt, men jeg tror

nok at man helst bør unngå slik litteratur, rett og slett for å verne om sin egen skrivemåte og sitt eget språk.

Konklusjon

Jeg har i denne oppgaven fortalt litt om mennesket Margit Sandemo, om hva hun tror på, og hvordan livet hennes har vært. Jeg har konsentrert meg om hennes mest populære bøker, bøkene i serien Sagaen om Isfolket, selv om disse bare utgjør en liten del av hennes forfatterskap, hun har skrevet over 100 bøker til sammen.

Jeg ble ikke særlig imponert over bøkene. Det har imidlertid vært svært interessant å sitte på biblioteket og lese i klipparkivet, Sandemo har sagt en mengde morsomme og underlige ting.

Jeg valgte som sagt Sandemo fordi hun har interessert meg, noen har advart meg mot å lese bøkene, mens andre anbefaler dem, fordi de er så spennende. Mange av leserne har fortalt meg at de er klar over at bøkene er dårlige språklig sett, men at de ikke bryr seg om det, fordi de er så spennende.

Valget av bøker ble svært tilfeldig, jeg lånte dem av ei venninne, og siden hun ikke fant den første boka, måtte jeg ta til takke med nummer 2 og nummer 3. Det hadde nok vært ønskelig å begynne med bok nummer 1, men i og med at de fleste Isfolket-bøkene kan leses frittstående viste det seg å fungere rimelig greit.

Jeg har brukt mange timer på denne oppgaven, først måtte jeg lese bøkene, så har jeg brukt en god del timer på biblioteket der jeg har lest et utall intervjuer med Sandemo. I tillegg til dette har jeg brukt noen timer på internett, der jeg har lett etter mer stoff om Margit Sandemo. Jeg kan ikke si at jeg hadde noe særlig utbytte av å lese Sandemos bøker, bortsett fra at jeg nå vet litt mer om hva slags bøker ungjenter liker. Jeg vet ikke helt hvorfor, men det var noe med bøkene som ikke stemte - jeg klarte aldri å identifisere meg med noen av hovedpersonene, og jeg fant heller ikke handlingen særlig fengende. Min konklusjon er altså at Margit Sandemos bøker ikke er å anbefale, de er gir deg som leser svært lite, og uten at du merker det kan ditt verdensbilde bli påvirket av lesingen.

Oversikt over Sandemos forfatterskap

Jeg er usikker på om jeg har fått laget en komplett bokliste, men jeg vet at jeg har med de aller fleste bøkene. Det har vært vanskelig å få tak i opplysninger om forlag og utgivelsesår, men jeg vet at de fleste, om ikke alle, bøkene er gitt ut av forlaget Bladkompaniet A/S. I tillegg har Sandemo gitt ut et ukjent antall ukebladføljetonger.

Sagaen om Isfolket (1982-1989):

1. Trollbundet
2. Heksejakten
3. Avgrunnen
4. Lengsel
5. Døds synden
6. Den onde arven
7. Spøkelsesslottet
8. Bøddelens datter
9. Den ensomme
10. Vinterstorm
11. Blodhevn
12. Feber i blodet
13. Satans fotspor
14. Den siste ridder
15. Vinden fra øst
16. Galgeblomsten
17. Dødens have
18. Bak fasaden
19. Dragens renner
20. Ravnens vinger
21. Djevlekløften
22. Demonen og jomfruen
23. Våroffer
24. I jordens dyp
25. Engel med svarte vinger
26. Huset i Eldafjord
27. Skandalen
28. Is og ild
29. Lucifers kjærlighet
30. Utysket
31. Fergemannen
32. Hunger
33. Nattens demon
34. Kvinnen på stranden
35. Vandring i mørket
36. Trollmåne
37. Skrekkens by
38. Skjulte spor
39. Rop av stumme røster
40. Fanget av tiden
41. Demonenes fjell
42. Stille før stormen
43. Et streif av ømhet
44. Den onde dagen
45. Legenden om Marco
46. Det svarte vannet

47. Er det noen der ute?

Heksemesteren (1991-1994):

1. Trolldom
2. Lyset i dine øyne
3. Når mørket faller på
4. Ondskapens ansikt
5. Ildprøven
6. Alvelys
7. Vergeløs
8. Rittet mot vest
9. Ildsverdet
10. Dvergemaal
11. Skammens hus
12. Sagn om glemte riker
13. Klosteret i Tårenes dal
14. Frostens datter
15. Inn i det ukjente

Sagnet om Lysets rike (1995-):

1. Bak portene
2. Móri og Isfolket
3. Piken som ikke kunne si nei
4. Mannen fra Tåkedalen
5. Johannesnatten
6. Den utvalgte
7. Heksen
8. Redsel
9. Sol av Isfolket
10. Nattsvarte roser
11. Skrømt

Margit Sandemos beste føljetonger (1981-1987):

1. Barn av ensomheten
2. Nattens tårer
3. Fredløse hjerter
4. Konkylien
5. Den sorte engel
6. Ridderens datter
7. Piken med sølvhåret
8. Farlig flukt
9. Bergtatt
10. Skogen har mange øyne
11. De hvite steinene
12. Skyggen av en mistanke
13. Over alle grenser
14. For meg fins ingen kjærlighet

Margit Sandemo

15. Elskede, hvem er du?
16. Dypt inne i skyggene
17. Forhekset
18. Tårnet i det fjerne
19. Spøkelsesborgen
20. Fabians brud
21. Det vanskelige valget
22. Brev til "ensom"
23. Under evige stjerner
24. De forlatte barna
25. Meldt savnet
26. Kirken ved havet
27. Hekser kan ikke gråte
28. Ulven og månen
29. Kongens brev

30. De tre frierne
31. Nøkkelen
32. Kongekronen
33. Jomfruen fra Tåkeskogen
34. Sindre, min sønn
35. Selv om jeg elsker deg
36. Stjernetegnet
37. Gullfuglen
38. Lyset på heden
39. Søk ikke for dypt

Andre bøker

- Vi er ikke alene (1990)
- Jovisst har dyrene sjel! (1994)
- Drømmen om en venn (1996)

Kilder

Bøker

Arild Romarheim og Michael Holter: Margit Sandemo og den mystiske Lucifer, Credo Forlag 1993.

Margit Sandemo: Sagaen om Isfolket 2, Heksejakten. Bladkompaniet A/S 1982.

Margit Sandemo: Sagaen om Isfolket 3, Avgrunnen. Bladkompaniet A/S 1982.

Margit Sandemo: Sagaen om Isfolket 47, Er det noen der ute? Bladkompaniet A/S 1989.

Gudleiv Bø: Populære forfattere, Margit Sandemo. AL Biblioteksentralen 1994

Lundquist Ulla: Tonais (ukjent)

Avis- og tidsskriftartikler

Aftenposten 27.07.1991

Aftenposten 24.04.1992

Verdens Gang 03.11.1994

Klassekampen 03.12.1994

Norsk Ukeblad 42/1997

Verdens Gang 29.04.1993

Aftenposten 11.06.1991

Fædrelandsvennen 17.06.1989

Arbeiderbladet 11.06.1991

Morgenbladet 10.11.1992

Bok og samfunn 22/88

Vårt Land 28.10.1991

Arbeiderbladet 21.08.1997

Vi over 60 9/1990

Bergens Tidende 22.11.1995

Fædrelandsvennen 27.09.89

Color Line magasin (ukjent)

Kapital 18/90

Nationen 11.06.1991

Dagbladet 09.07.1991

Fast Grunn 5/1996

Adresseavisen 15.12.1989

KPF Kontakten, Organ for Kristent Pedagogisk Forbund, 1/1998

Internett-sider

Agnes E. Hadland: "Isfolket" and little else... <http://home.sol.no/~aghadlan/index.htm>